

TRẦN-ĐẮC-NGHĨA
TÁNG-LY

Giá bán nhứt trình

BỘN QUỐC-NGŨ:
Trọn năm.....5\$00
Sáu tháng.....3 00

BỘN LANGSA:
Trọn năm.....3\$00
Sáu tháng.....2 00

BÁN CHUNG HAI BỘN
Trọn năm.....7\$00
Sáu tháng.....4 00

AN-HÀ-BÁO

MỖI TUẦN XUẤT BẢN NGÀY THỨ NĂM
ÉDITION EN QUỐC-NGŨ DU COURRIER DE L'OUEST

Organe d'Informations Agricoles, Commerciales et Industrielles

NHÀ BÁO Ở TẠI ĐƯỜNG Boulevard Delanoue - Cantho

TRƯƠNG-QUANG-TIỀN
CHỦ BỐT

Về việc mua bán hay là mua nhứt trình xin đề thơ cho M. TRẦN-ĐẮC-NGHĨA

Lúc mua báo xin các ngài chiểu cố, gởi số tiền luôn, bọn-quan lấy làm thăm cảm.

Những bài gởi đến không đăng lên báo được thời không là trả lại, xin các ngài lưu ý.

TÂM THÂN NGƯỜI

Đã mang tâm thân vào cõi bất thường này, ai cũng phải có một ngày chết. Chết với sống là đáng nghịch nhau, nhưng nếu xét cho chính thời có kẻ chết mà sống, còn có kẻ sống mà chết, đây thật là một cái ăn-trang đã có từ lúc trời đất dặt ra loài người, từ lúc người mới lọt lòng kêu khóc oa-oa cho đến trạc thờ cuối-cùng, mà ta không thường xét đến.

Cái ăn-trang ấy thật là sâu-thâm huyết-diệu, trừ những người có tâm-chai với sự sống thác, những người hay chú ý đến cái mục-di-hệ kíp sống thời mới có thể biết cho còn thì bao nhiêu người vẫn cứ biết sống là ăn- uống cứ-dùng, chết là mất kíp năm co, chứ không gì khác nữa. Những hạng người vừa kể sau đây tựa hồ như nghĩ mình sinh ra là để trả mối nợ cho đời, nên cứ đời-đọa vật-dã, cho đến kỳ thác là xong.

— U! dành rằng: con người ta ai là không phải mắc nợ đời; vì nếu không phải mắc nợ đời thì không sinh ra đời; đời chính là một nhà tư bản to nhất bao quát cả thế-giới, không nhà tư bản nào sánh bằng. Đây là người hạng nào bất cứ, cũng phải đến vay bởi của đời, sự vay bởi ấy cốt là nói bóng, vô hình. Mà trái nợ đời tức là cái nghĩa vụ của loài người, sao những cứ nhún tằm mà dặt-dọa vật-dã cho đến kỳ thác như thế?

Đời càng buổi càng đổi cũ thay mới, tôi không nói là thay đổi phong-tục, thay đổi văn-học, thay đổi công-thương kỹ-nghệ v.v., tôi chỉ muốn nói là thay đổi loài người, thay gia đời trẻ, bày những trò mới mẻ, mà kếp-diệu trò loan là những mặt cách lối trăm năm trước không bao giờ đã có ra tương—hiếu là chưa sinh. Thứ tạo sắp nên cảnh đời eo-le như thế hay thật là hay, mà đâu là buồn quá khứ, hiện tại hay tương lai gì cũng đều một thể cả.

Vậy thời ta đây cũng sinh ra ở một nơi, cũng là kếp của thế trời mới đào tạo, đã đóng vai vào tấn kịch nào, là ta cứ diễn cho xuất sắc tấn kịch ấy đi, để lúc màn cuộc rồi, khán-trang còn nhạc-nhở. Nói như thế thì hẳn là không phải nói người, ai cũng đều có thể ngẫm-đọc tấn thân làm nên cái sự nghiệp to lớn, đốt cháy gan phổi để trước-tác sách vở, sẵn mình vào đám cang qua, hẳn là cái tiếng xưng-tụng nơi miệng người v.v.

Con người đã sắp làm bà hàng, thời hẳn không thể khiến mỗi ai cũng phải theo cái phạm-vi vừa sơ-kê trên kia; cái phạm-vi ấy cốt là dành để cho những hạng có đủ nghị-lực, có đủ tư-cách mới

mong đeo đuổi được vậy. Dành rằng: hạng nào theo hạng này, thời nào nhà văn-học, nhà nhà vô-sĩ, nhà người buôn chủ thợ, nhà thấy kỹ anh cây, ai cũng phải dùng hết tài lực của mình để có ích một phần cho xã-hội. Đời không việc gì là việc khó, chỉ lòng người không bền.

Vậy mong rằng: bất cứ lối nào hễ ta có thể lên đường một nất thì cứ lên ngay đừng có ngại-ngùng, đừng lo thất bại; và lại sự ngại-ngùng là một điều tối phương hại, chính nó là cái nguồn-mạch của sự chậm-trễ, mà gặp buổi cạnh-tranh con người sống bằng mũi hơi nước mắt này, dân tộc nào còn chậm trễ thì mong gì là cùng chim cái địa-vị cao thượng như người. E thất bại mà đành-trẻ công việc mình thì lại là một nóng-nổi đáng lo sợ cho hậu vận nước nhà; người đã mang kiếp sống ở đời rồi, thân thể mình hướng nữa là cái bã lợi-danh nó tăng-từ như bọt nước giữa dòng; thành-tựu thời đó là cái hi-vọng đặc-biệt của ta, mà vì thất bại trước cũng là một lẽ thường, ta nên mỉm-cười, cười rằng: Vì cái hi-vọng ta mà ta thất bại, vì cái chí-khí ta cố muốn phơi gan trái cật ở đời mà ta thất bại mà cũng là vì cái nghĩa-vụ làm người đối với chủng-tộc, đối với tay thợ đào tạo ta mà ta thất bại. Cái sự thất-bại của ta há những cái sanh-mạng của cả những hạng người kia, những hạng người mà chỉ biết ăn không ngồi rồi, ngoài cái xát thịt miếng thì không còn mưu việc gì ích lợi nữa; cái sự thất-bại là há những cái đời của những kẻ cũng dùng chung một hạng với ta mà không tận tụy với cái cái nghĩa-vụ ở đời kia sao?

Ồ! thất bại với thất bại! cũng đồng Am mà không bao giờ là cùng đồng nghĩa. Đời người thất bại vì mục-dịch của hi-vọng mình, tấn-thân vì nghĩa-vụ đối với xã-hội thời là người đáng kính, ta không nên lấy làm thương. Con người trọng nhứt là tâm thân, mà cũng còn có ngay cái chí-khí tiêu-ma đi, máu không chảy được, óc không nghĩ được, bấy giờ chỉ là một đồng thịt hôi thúi còn có giá trị gì!!

Lão Gia-Tất xưa đã từng vâng lời vua Võ-Uơ xách đầu người đi bán, mà trót buổi rồi mang về lâu lại rằng: «đầu người là vật hèn hạ, không ai mua». Ồ! thử hỏi ai là người hay chú tâm nghĩ đến nông-nội ấy? Ai là người mà có chí khí như vua Võ-Uơ chỉ coi cái đầu người là vật để-tiền không thể bị kíp với đầu thú vật kia?

Không cần kể những lúc gặp chuyện bất kỳ, thân người chết rồi phải bị mổ

VĂN UYÊN

Kính tặng ông Võ-Văn-Hình và ông Nguyễn-văn-Ngợi chánh Giáo-Thọ nhứt hạng tại Cantho mới vinh thăng chức Tri-Huyện Nam bởi lời nghị ngày 22 Aout 1921 của quan Thống-Đốc Namky ban hành.

Lãnh quyền giáo-huân mấy mươi năm, Tri-Huyện hăm phong nổi tiếng tăm, Mả-trưởng công cao hương bát ngát Cầm-đường văn trỗi điện thắm-trám Đắt lình nên tuần đầy thịnh-giá Phước hậu tài lành chói được-âm Đẹp đa môn-sanh lời chèo tống Xia dâng chén rượu thọ non nam

Màu-Sanh
Phạm-bá-Đại
Kính tặng

Hai đàm

Cùng là lười

Thầy của ông Esope là cụ Xanthus bảo ông rằng: *Trời đi cho mưa môn ai nọan và tốt nhất đem về. Ông mua lười. Lúc dọn cho khách an thì ai cũng chán. Ông mới nói: vì sao vậy? Trời là đầu mọi việc, cái tốt, cái đẹp, cái ngon mọi thứ sự gì hay, là cũng ở nơi lười, cơ gì các ngài lại chê..?*

Cụ Xanthus lại bảo ông nữa: *Hãy đi mua môn gì xấu và cho thiệt dữ ông cũng đi mua lười đem về. Hỏi gì cơ gì? Ông đáp: Con môn chỉ là xấu cả đời hơn lười nữa đâu. Lười chán những là dữ mà thôi, mà nó lại có thể khiến mọi sự ở đời đều tốt theo nó cả.*

Thề thì lời nói ông Esope thật là cấp-phương-châm rái hay để ta biết rằng, trên cảnh bất thường này muốn sự hay hay dữ, tốt hay xấu, cũng là ở nơi lười mà ra, lười thật nên quý trọng thay, mà lười cũng là một vật đáng khinh bỉ thay

Não-Dồi

xê để nghiệm xét như ta thường thấy, mà ngay như các nhà tài-trí, các bác bác học trước-lãnh nhiều vị cũng xin rằng: sau khi mình thác rồi nhà chuyên-môn cứ mổ óc mình ra để nghiệm-cứu. Cõi đó thời biết là con người lúc sinh-tiền đã mang tâm thân ở đời, quyết rằng: trả nợ đời mang kíp chưa gọi đủ, mà lúc từ hân còn chú tâm để vung-bỏ nên cái công-dịch cho người sau. Đã không lấy xat người làm qui, mà tự mình cũng coi cái xat mình làm khinh, thời ra ra là người ta nên vì đời hơn vì mình, có đến xuất sắc cái tấn kịch của ông Tạo đã đem vai mình đóng vào đó.

Đứng kinh thay! con người ấy. Đa uog-lục nên lòng khoan-khải, khỏi mang theo tâm thân người.

Trương-quang-Tiền

Ngựa người

(Homme cheval)

(tiếp-theo)

Thấy người tha lương đến xứ ta; trông được ai tỵ ta mà cảm giác, tôi mới lo-mạch, xin hỏi ông người xứ nào, và đến đây mà làm việc chi? Ông đáp:

Tôi là người Huê-Kỳ đi du-lịch các xứ chơi - từ ấy mới hay ông là người Huê-Kỳ chứ lúc đầu tưởng là người Hồng-Mao vì ngài nổi tiếng Langsa hơi cứng.

Nhớ chừng ít năm này có một vĩ danh-y Langsa làm tại Cholon, ngài cũng có luận về những bệnh của kẻ kéo xe phải mang lấy về ngày sau. Ngài luận rằng: Kẻ chuyên nghề kéo xe phải bị bệnh khạc ra máu, ho lao, ho tòn, hoặc liệt khí hoặc bại chân vì kẻ ấy thường khi chạy thì phổi ngực ra, gió đập vào, ngày kia qua tháng nọ chỗ ấy máu chảy không đọng nữa, phải lạnh thì sanh ra chứng bệnh khạc ra máu và ho lao, chạy cả ngày phải rung kéo lấy vật nặng một môn cả chân thân, ruột thông xuống sát, nếu anh ta chứng bệnh trẻ khi và bại chân.

Theo lời một bác người kéo xe tôi hỏi thì rằng: Nghề chúng tôi rất cực nhọc phải dầm sương, chịu gió, nắng tap mưa sa, nhiều bề-lao khổ. Có kẻ biết lấy thân kho mình, cho tiền khá khá, trung kẻ tiêu-tặng, phải chịu, xin thêm thì bị quở, kéo nài bị bóp tay. Nghề chúng tôi chuyên làm khi phải khạc ra máu, ngực tức, lưng đau, chân bại, giải sưng. Có kẻ thấy khuyen tốt á-phận họa may có bớt lao thân, và uống rượu cho máu men chạy đều đó.

Tuyệt hút vào nó khoẻ mà phải mang tật. Ồi thôi chạy dầm nước đó, bấy giờ mới đến lúc gập. Tiền đầu chạy mà hút cho đủ? Thuê thì nặng, á-phận giá tăng, xưa kia một cắt thấy đã, nay hai cắt cũng như không. Phải rằng mà chạy, chạy trả tiền xe, tiền cơm, tiền nhưa, ba thứ tiền chạy đã mỗi gói, hết hơi, bữa đó, bữa thiếu nào có dư đâu.

Đến đây cấp rằng chưởi mắng, vậy mà chưa yên đâu, còn ông chủ nữa, ông biết thương rầy sợ qua bằng ông đỡ bóp tay đánh đập dắc xuống bót, giải qua toà.

Rượu vào thì đâm bụng lúc mưa gió, chờ nó cũng là mối sanh bình chẳng vừa. Ồi thôi cái cảnh khổ chúng tôi nó mình mong như hiền, hơi sức nào thấy hỏi cho cùng. — Vậy sao không kiếm nghề khác làm ăn để chạy mãi chỉ cho mang bệnh? — Nghe nào mà mau thấy tiền và nuôi cơm ăn chúng tôi cho nói, tuy biết thân như trâu ngựa nhưng nào nài, muốn cho qua ngày tháng do thôi. Nếu đến một nước muốn mạnh và có thể lực để đối với nước người thì cần phải phải lo báo toàn cái nòi giống cho trich khiet. Văn đề này, hiện thời nước nào cũng đều lo, con nước ta do

Ta báo người sớm bỏ thói ấy đi!

Già vốn ưa đọc báo. Thế nên ngoài Bắc trong Nam có làm hiệu xướng lên Tôn-chỉ rất báp với thời kỳ mà trình-dộ dân vừa được bán-khai đây. Già xét phải phải mua. Đầu hay-hèn cũng đọc cả, nhưng dân lòng chẳng bao giờ quên câu của tiên-sanh E. Gautier rằng: *Cuốn sách hoặc Tiểu-thuyết nào mà không bỏ-ích chi cho xã-hội thì hạng thấy hư của đọc-giá, mà già chỉ thương ghét để-đá, không tỏ đầu hậu-bạc với ai. Già mua báo chẳng phải chất chồng đầy nhà, chỉ để làm cơ cho khách xa-xuôi in tri, chíu là cũng ý của già nghĩ mỗi nước nhà may về sau được phát cao đến nất nào tương công báo giới nên tụng.*

Nếu muốn cho tòa báo được vững bền, lâu 'a phải giúp tiền đổi giấy mực. Một giá thì ít, mà cả muôn ngàn người báo ác được miếng tương. Thế là chẳng những chúng ta tiếng tình cũng báo-quan ở Việt-Nam, bằng là giúp phần với non sông Tô-Tản-Hương-lành đó.

Nói chi lại có thành mô vô tình cứ cấp mắt của già, báo Langsa và tạp-chí Báo mây sao thương đến lần, chỉ mấy số tương này mới là biệt lối đi đường.

Đương ấy già thấy ngay kẻ cấp đây bắt qua là đưa tâm-thương chớ chẳng là gì. Nghĩ cho báo trong Nam ta ngôn-môn hẹp hòi, bài vở ít khi bỏ đường quốc-hôn, thật là kém ngay báo chữ tây, mà cũng nhường lòng báo Quốc-Âm dân ngoài... Thằng mô trộm rông mấy hiệu yếu thế lực ấy thì chi rõ là đưa lối thời quá.

Song già ghét, ghét cái thói ăn lặn những khách làm người hoặc là bôn tinh uớ ư chủ-luyện truyện á-Kiểu, Tiểu-Thuyết "Ngôn-Tinh" cùng các nói lại vật dặt ở mục Báo-cáo v.v..

Đưa nào đen cả toét gan, tua sớm bỏ thói ấy đi, đừng làm phiền lòng già. Tương phi một số tiền 5,3 ngàn báo không phải nhiều với người muốn học làm chi chuyên tới mất lương-lâm, chẳng nên thừa lòng làm sao??? Dừng thấy

già nói như thế mà thăm đáp rằng: *Lão tặc chớ sao không cho ta đọc!! không, không đâu, già xét người có tâm-lý ngho biết già trách-thiên cuộc đời đó thời. Già dầm dàu thì người soạn báo là hạng tai-mắt cùng đồng-hào mà đâu có chớ, thì nên chớ cái lòng riêng-tay của... ai... ai... càng bề với mối tương-lai xã-hội này, chớ như phường trộm, thật đáng khinh-ti-tướng khiếp-nhược để-tiền ấy làm!!*

Lão-phu-V.V.T.
Áp-Bu-lời

vậy mà, tôi dám chắc trong một tuần năm nữa, giống ta phải sinh ra một thứ giống yếu-từ.

(Còn tiếp)

P. T. M.

